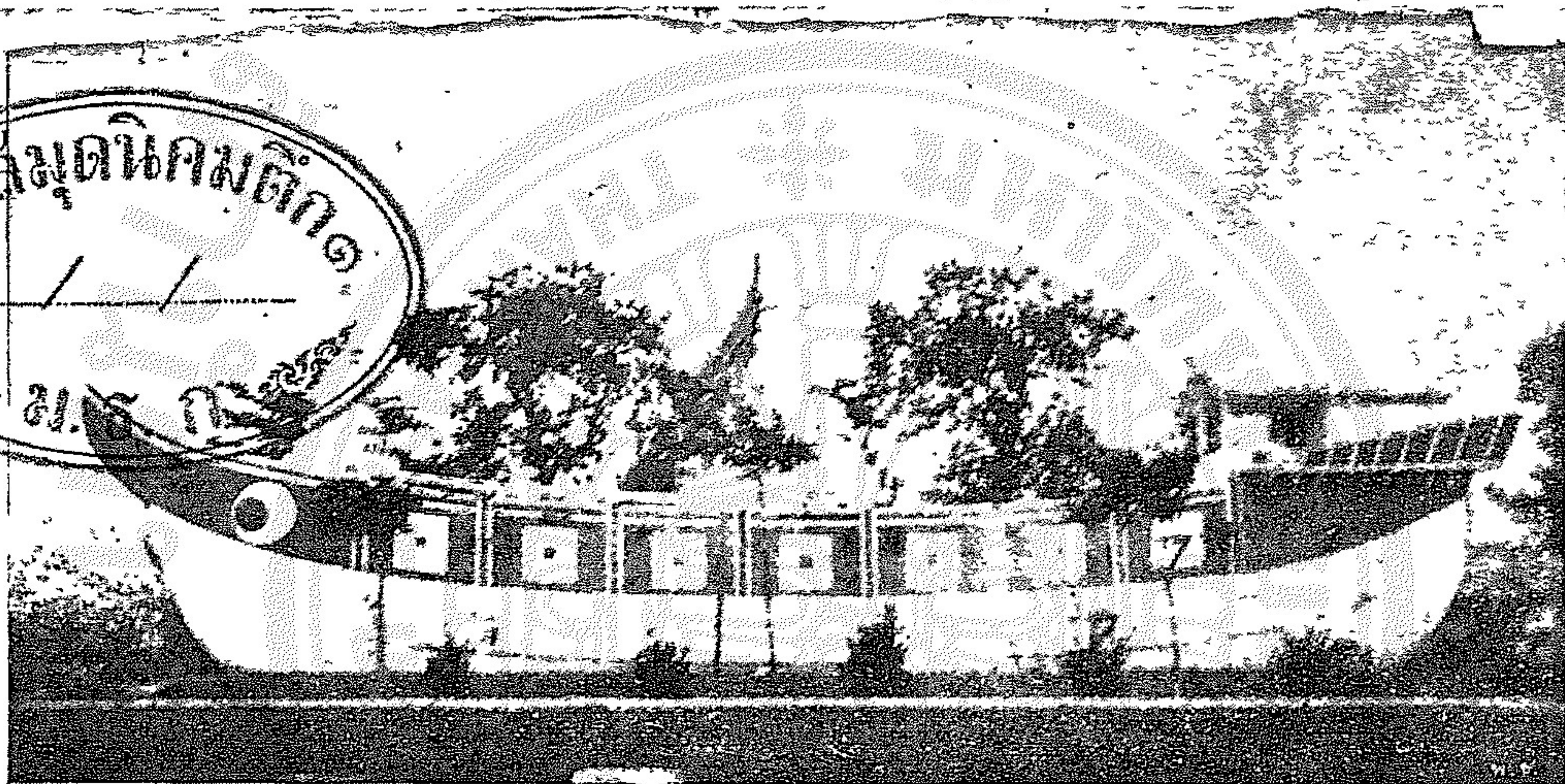

อธิบายเรื่องลำดับยศยานนาวา
พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระดำรงราชานุภาพ
ทรงพระนิพนธ์

พระครูพรหมจรรยาจารย์ เจ้าอาวาส
พิมพ์ถวายสนองพระเดชพระคุณ
ในงานเสด็จพระราชทานพระกฐิน

เมื่อ พ.ศ. ๒๔๗๓

มาตราของลำภา

ส่วนยาวของลำภาวัดแต่หางอนข้างบนถึงท้ายบาท ๒๑ วา ๒ สอก ส่วนยาววัดแต่พื้นดิน
 ตลอดลำ ๑๘ วา ๑ สอกเศษ ส่วนกว้างตอนกลางลำ ๔ วา ๓ สอก ส่วนสูงตอนกลางลำ
 ๒ วา ๓ สอก และมีพระเจดีย์อยู่ในลำลำภา ๒ องค์ ๑ องค์ใหญ่ฐานล่างกว้าง ๓ วา ๑ สอกเศษ
 สูงจากพื้นบนถึงยอด ๘ วา ๒ สอก องค์เล็กฐานล่างกว้าง ๑ สอกเศษ สูงจากพื้นบน
 ถึงยอด ๖ วาถ้วน

ประวัติวัดยานนาวา

วัดยานนาวานี้เป็นวัดโบราณ มีมาแต่ครั้งกรุงศรีอยุธยาเป็นราชธานี เรียกกันว่า วัดคอกควาย ครั้นถึงสมัยกรุงธนบุรีเป็นราชธานีนี้ เป็นพระอารามหลวงที่สถิตของพระราชกณะแห่งหนึ่ง เรียกนามในทางราชการว่า วัดคอกกระบือ ครั้นมาถึงสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ในรัชกาลที่ ๑ พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก ทรงพระราชดำริสร้างพระอุโบสถซึ่งยังปรากฏอยู่เดี๋ยวนี้ นอกจากพระอุโบสถเมื่อรัชกาลที่ ๑ จะสร้างสิ่งใดอีกบ้างหาทราบไม่ สำเนาที่หลังพระอุโบสถนั้นมาสร้างต่อในรัชกาลที่ ๓

อันมูลเหตุที่จะสร้างสำเนาที่วัดยานนาวานี้เล่ากันมาว่าเมื่อในรัชกาลที่ ๓ พระอุโบสถวัดคอกกระบือทรุดโทรม พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงพระราชดำริปฏิสังขรณ์พระอุโบสถแล้ว ใครจะทรงสร้างพระเจดีย์เพิ่มขึ้น ทรงพระราชดำริเห็นว่า จะสร้างเป็นพระสถูปหรือ

พระปรากฏกมอย่ทอนมากแล้ว ทรงปรารถนาว่าแต่ก่อน
 มาเรือทไซ ไปมาค้าขายกยต่างประเทศ ไซเรือสำเภา
 เปนพน ในเวลานั้นเกิดต่อเรือกำปั่นโยอย่างฝรั่งไซกัน
 ขน คอยเห็นว่าคิกว่าเรือสำเภาจีน ต่อเรือกำปั่นโยอย่าง
 ฝรั่งไซกันมากขนทุกที พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้า
 อย่หัวทรงพยากรณ์ว่าเรือสำเภาคงจะสูญไป อาคัยเหตุ
 น เมื่อทรงพระราชดำริหาแบบอย่างพระเจดีย์ที่จะสร้างที่
 วัดคอกกระบือ ทรงระลิกขนถงธรรมะทงหลายชงพระ
 เวสสันดรโพธิสัตว์อุประมาเหมือนสำเภายานนาวา ใน
 มหาเวสสันดรชาดกกณศกุมาร จึงโปรด ๑ ให้สร้าง
 พระเจดีย์มจฐานเป็นสำเภาเท่าขนาดเรือสำเภาจริงขนไว้
 วัดคอกกระบือ มีพระราชดำรัสว่า “คนภายหน้า
 อยากจะเห็นว่าเรือสำเภาเป็นอย่างไรจะโตเฒ่าค” ทงนี้
 เมื่อสร้างสำเภาพระเจดีย์แล้ว จึงโปรด ๑ ให้ขนานนาม
 พระอารามเปลี่ยนใหม่ เรียกว่า วัดยานนาวา ชงเรียก
 กันมาจนตราขเทาทกอนน

สั่งซึ่งพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงสร้าง
ไว้ในวัดยานนาวาซึ่งควรชม แลควรรักษาไว้ให้มั่นคง
ยังมีอยู่หลายอย่างคือ

ที่ในพระอุโบสถ หลังบานประตูเขียนรูปกระต๊อใหญ่
ตามแบบซึ่งทำในพระราชพิธีลอยพระประทีปเมื่อรัชชกาล
ที่ ๓ หลังบานหน้าต่างเขียนรูปโถงยาคุ ตามแบบอย่าง
ซึ่งทำเลียงพระในพระราชพิธีสราทกรุงรัชชกาลที่ ๓

ที่สำเภายานนาวา มีรูปพระเวสสันดรโพนธัตว์ กษ
รูปกณทาสาลหล่อ ประดิษฐานไว้ที่ห้องท้ายขวาหัด และ
มีศิลาจารึกภาษาไทยแผ่น ๓ ภาษาจีนแผ่น ๓ ไทคัก
สำเนาจารึกภาษาไทยมาพิมพ์ไว้ด้วยในหนังสือ

ข้าพเจ้าผู้แต่งหนังสือมีความยินดีอนุโมทนาใน
การที่สมเด็จพระสังฆราชเจ้าฯ ทรงอดทน และสปรษ
ทั้งหลายได้ช่วยพระครูพรหมจรรย์จารย์เจ้าอาวาส ให้
ทำการปฏิสังขรณ์สำเภายานนาวาสำเร็จเรียบร้อย จึง
รับแต่งหนังสือถวายเป็นส่วนตัวข้าพเจ้าช่วย โดยหวังใจ

ผม

ว่าท่านทั้งหลาย

ผู้ที่ได้รับหนังสือฉบับนี้ไปอ่านคงจะยินดี

อนุโมทนาในกุศลเจตนาและอุตสาหกรรมของท่านพระครู

พรหมจริยาจารย์ แล้วช่วยอุดหนุนการบำรุงรักษาวัด

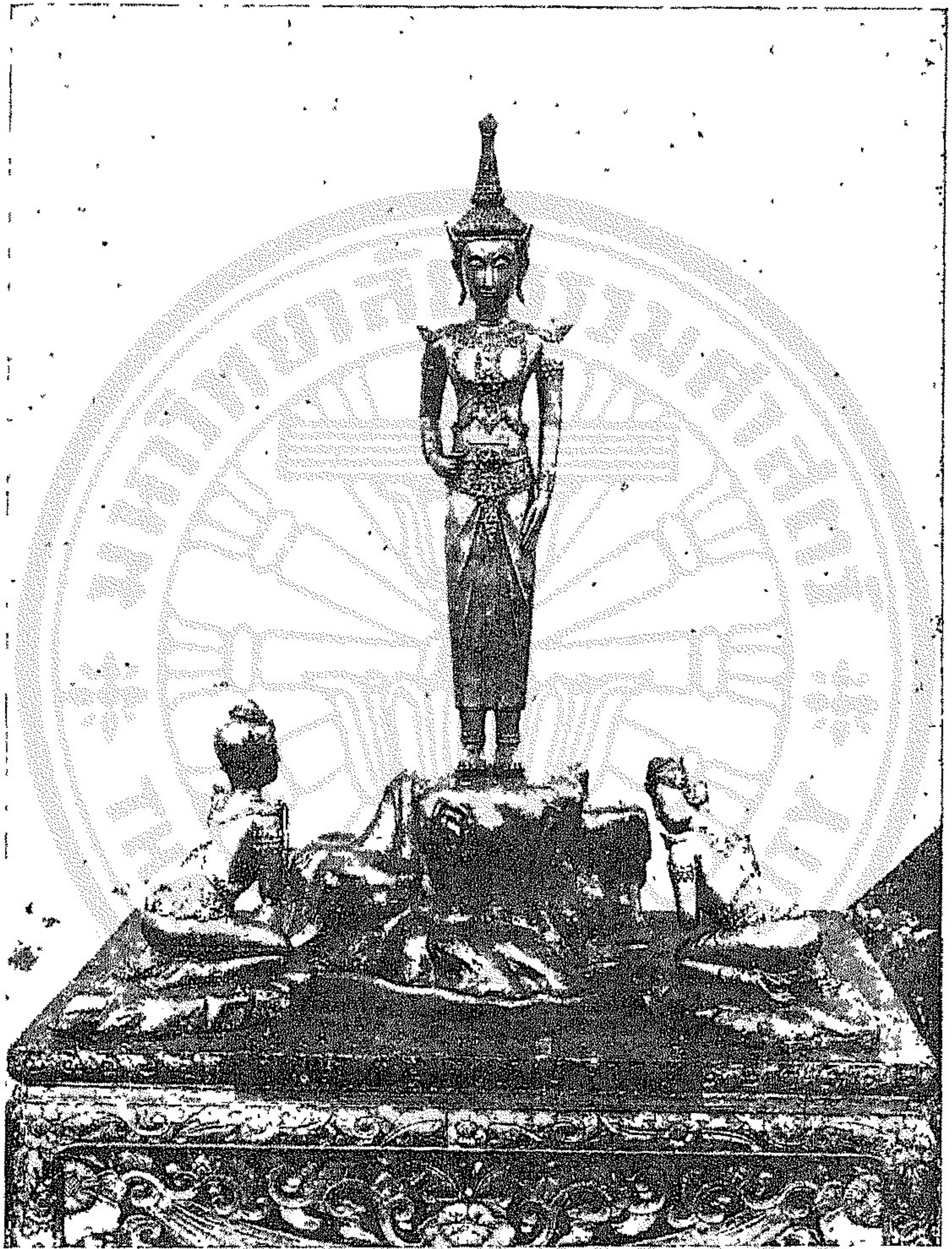
ยานนาวาให้รุ่งเรืองถาวรสืบไป

ธง ๑๖ พฤษภาคม

วังวรดิศ

วันที่ ๒๐ ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๓๓

สำนักหอสมุด

รูปพระเวสสันดรโพธิสัตว์ กับกณหาชาติ 21/04/2563

หล่อในรัชกาลที่ ๓ สำหรับตั้งในตำหนักอุทยานนาถ

จารึกสำเภาวัดยานนาวา

จารึกผนังข้างวารูปพระเวสสันดร

๐ รูปขัตติยคาศพระ องค์ทรงพระนาม พระเวสสันดร
เป็นพระบรมโพธิสัตว์อนประเสริฐยิ่งชาติเดียวจะไต่ควร
เป็นสมเด็จเจ้าพระพุทธิเจ้า พระราชาบิดาทรงพระนาม
พระเจ้าวสุไชยราชครองกรุงเชตอคร พระยศที่เป็น
พระราชมารดา เมื่อพระมหาสัตว์ประสูตจากครรภ์
พระราชมารดาเน้อออกพระวาทขอทรพญพินกะหาปะณะให้
ทาน แล้วได้เปลื้องเครื่องประคิษพระกายประทานให้
พระนมถึง ๙ ครั้ง เมื่อทรงคิกจะบำเพ็ญอชฌตักทาน
พวยในอนันตภริยา และมังษโลหิตสัตว์ของพระองค์
เป็นทาน แผ่นดินไหวถึงพรหมโลกย์ ครั้นทรงพระเจริญ
ไต่ นางกระษัตริ เมืองมัทราสฐู ทรงนามพระมัทรี เป็น

อรรคมะเหษี มีพระราชโอรสชื่อพระชาลี พระราชบุตร
 ชื่อพระกณหา แล้วพระองค์ให้ตั้งโรงงาน ๒ ตำบล ทรง
 ขริจากพระราชทรัพย์ขวนละ ๒ แสนกะหาปะณะ จนได้
 พระราชทานพญาช้างเผือกผู้ช่อบยจขนาดแก่พราหมณ์
 แผ่นดินกัไหวอกคร่งหนึ่ง ขณะนั้นชาวเมืองเซตตวร้อง
 อประกายกล่าวโทษพระโพธิสัตว์ ว่าให้ทานพญาช้างของ
 ๑
 ๒
 ๓
 ๔
 ๕
 ๖
 ๗
 ๘
 ๙
 ๑๐
 ๑๑
 ๑๒
 ๑๓
 ๑๔
 ๑๕
 ๑๖
 ๑๗
 ๑๘
 ๑๙
 ๒๐
 ๒๑
 ๒๒
 ๒๓
 ๒๔
 ๒๕
 ๒๖
 ๒๗
 ๒๘
 ๒๙
 ๓๐
 ๓๑
 ๓๒
 ๓๓
 ๓๔
 ๓๕
 ๓๖
 ๓๗
 ๓๘
 ๓๙
 ๔๐
 ๔๑
 ๔๒
 ๔๓
 ๔๔
 ๔๕
 ๔๖
 ๔๗
 ๔๘
 ๔๙
 ๕๐
 ๕๑
 ๕๒
 ๕๓
 ๕๔
 ๕๕
 ๕๖
 ๕๗
 ๕๘
 ๕๙
 ๖๐
 ๖๑
 ๖๒
 ๖๓
 ๖๔
 ๖๕
 ๖๖
 ๖๗
 ๖๘
 ๖๙
 ๗๐
 ๗๑
 ๗๒
 ๗๓
 ๗๔
 ๗๕
 ๗๖
 ๗๗
 ๗๘
 ๗๙
 ๘๐
 ๘๑
 ๘๒
 ๘๓
 ๘๔
 ๘๕
 ๘๖
 ๘๗
 ๘๘
 ๘๙
 ๙๐
 ๙๑
 ๙๒
 ๙๓
 ๙๔
 ๙๕
 ๙๖
 ๙๗
 ๙๘
 ๙๙
 ๑๐๐

พระองค์ก็ประทานให้ ละมั่งทั้ง ๕ ก็อันตรายหาย
 สักกระษัตริย์ก็เสด็จด้วยพระบาทไปในระหว่างทาง ขณะนั้น
 มีพรานขานาเนออย่างกษณาผิงมาถวาย พระองค์ก็ให้
 ขันทองแก่พรานนั้น จึงเสด็จล่องแค้นเจตราชูไชยสี่
 เขาวงกต อยู่ในอาศรมพระอินทร์มีตถวาย ทรงเพ็ช
 เป็นตาบศทั้ง ๕ พระองค์ กาลระวันหนึ่ง ชุชกพราหมณ์
 ชาวเมืองกะลิงคราชู ตามไปขอพระชาติพระกัณหา
 พระองค์ก็ยกพระชาติพระกัณหา ให้แก่พราหมณ์ชูชก
 สองกุมารรักเล่นหินลงสี่สระ พระโพนีสตวกก็ตามเรียก
 พระราชบุตรทั้งสอง กล่าวเป็นคาถา ยกพระบารมีทาน
 เปรียบขานานาว่า ค่อยปมาความด้วยสำเภาอันจะพง
 ขนข้ามซึ่งพานชคอส์ตวโลกกยทั้งเทวโลกย์ ให้พัน
 ลาศวคือโอมสังสารสังพระนิพพาน เมอพระองค์ตรัส
 เรียกคณแล้วสองกุมารกขนจากสระ พามาให้แก่
 ชุชกพราหมณ์ ทรงหลังลงซึ่งทกษิโหนทก ปราณนา
 พระโพนีญาณ ก็บังเกิดมะหิศจรรยแผ่นดินไหวอก

ครองหนึ่ง ครนวันรุ่งขึ้นพระอินทร์แปลงเพศเป็นพราหมณ์
 มาขอสมัครอันเป็นพระมเหสี พระองค์ก็ประทานให้
 แผ่นดินไหวถึงพรหมโลกยกนครหนึ่ง ฝ่ายพราหมณ์
 ชชกที่พาสองกุมารไปถึงทางแยก เทพยาคาตลใจให้ไป
 ทางกรุงเชตอครถึงสำนักนพเจ้าวรวงศ์ไชยราช ผู้
 เป็นพระบรมโอรสา พระองค์ทรงเห็นพระหลานโตตาม
 ทราบความ แล้วได้พระราชดำริทวงพันกะหาปะณะ ได้
 พระกนิษฐาด้วยเงินทองแลสรรพสิ่งทั้งปวงสิ่งละร้อย ๆ
 ให้แก่พราหมณ์ชชก แล้วพระเจ้าวรวงศ์ไชยราชก็ยกพระ
 ญาติคือรรคมะเหสีแลพระราชกนิษฐาเสด็จด้วยพล ๓๒
 ๐๐ ชโยนี้ ไปรับพระเวสสันดรถึงเขาวงกต เมื่อพร้อม
 หกกระษัตริย์เกิดอศรรายห้าฝน ไบกรพฤษกตกลงในที่
 ประชุมชน แผ่นดินไหวออกนครหนึ่ง จึงราชาภิเษก
 พระเวสสันดรกับพระมัทรี ให้เสวยศรัทธาสมยศในกรุง
 ศรัทธาฐณะทนน แล้วกรบพระโพลิศตัวคนเข้าพระนคร
 ห้าฝนแก้วเจ็ดประการตกลงทั่วทั้งเมือง พระเวสสันดร

ก็ทรงบำเพ็ญทานสัสมามาก เสด็จเสวยถวัล
ราชสมบัติเป็นบรมคชตรายเทาดงสันพระชนม์ ขึ้นไป
ยังเกิดในคสิตสวรรค์ ทรงพระนามสันคสิตเทวราช
เมื่อพระขารม็บริษณครบ ๕ อสงไขยแสนกัลป์แล้ว
พระอินท กบเทพยดาทั้งหมื่นจักรวาฬไปทูลอาราธนา
พระมหาสัตว์กัจจิกจากเทวพิภพลงมาประทับสถิตในพระครวณ
พระศิวะมามายา อรรคมะเหียรแห่งพระเจ้าศิริสุโทธนน
ครองกรงกระบิลพถก เมื่อประสูติหนักออกพระวาทาเป็น
ปลมสีหนาทว่า ทาผู้จะเลิศเสมอพระองค์ทามิได้ พระราช
บิดาทวายพระนามชื่อพระสิธกธราชกุมาร ครั้นทรง
พระเจริญโตนางสากยราชชื่อพระพิมพามาเป็นพระมเหียร
มีพระราชโอรสชื่อพระราหุลกุมาร เมื่อพระมหาสัตว์
มีพระชนมายุได้ ๒๘ พรรษา ได้ทอดพระเนตรเห็น
นิมิตทั้ง ๕ คือชนชราพยาธิคนตาย แลเพศบรรพชิต
มีพระไทยหน้าในฉมวาคเสด็จออกบรรพชากระทำตกร
กิริยาอยู่หกพรรษา ครั้นถึงบุญวันพุคัมเพญเดือนหก

บารมี ยิ่งบารมี มม แห่งเรา ปุเรถ จงให้เต็ม
 ตุมเห อันว่าท่าน อภิสัญเจต จงใสจรจรง
 หทัย ชึ่งหทัย เม แห่งเรา ตุมเห อันว่าท่าน
 กโรถ จงกระทำตาม วอน ชึ่งถ้อยคำ มม แห่งเรา
 ตุมเห อันว่าท่าน ยานนาวา คุจตั้งว่าสำเภาอันเป็นยาน
 อจลา มีไค่ทวนไหว โหถ จงมี เม แก่เรา
 อหิ อันว่าเรา ภาวสาครา ตรีสสามิ จักออกจากสาคร
 คอกพแล้วข้ามโพ้น ขาดิปาริ ชึ่งฝั่ง คอชาติ อหิ
 อันว่าเรา โลกิ ยังสัตว์โลก สเทวกิ กยทั้งเทวโลก
 สนุตาเรสุสิ จักให้ข้ามโพ้น ฯ

๒
 ๐ อมม คุกรแม่ บียา ธิดา เป็นธิดา
 เป็นทรก คุว อันว่าท่าน เอหิ จงมา ทานปารมี
 อันว่าท่านบารมี บียา เป็นทรก เม แห่งเรา
 ตุมเห อันว่าท่าน อภิสัญเจต จงใสจรจรง หทัย
 ชึ่งหทัย เม แห่งเรา ตุมเห อันว่าท่าน กโรถ
 จงกระทำตาม วอน ชึ่งถ้อยคำ มม แห่งเรา

ตุมเห ชันว่าท่าน ยานนาวา คุจตั้งว่าสำเภาอันเป็นยาน
 อจลา มีไคหวนไหว โหด งามมี เม แก่เรา
 อหิ ชันว่าเรา ภาวสาครา ตรีสุสามิ จักออกจาก
 สาครคอกพแล้วข้าม โพน ชาติปาริ ชังผังคอกชาติ
 อหิ ชันว่าเรา อุตุธรสุสามิ จักรอชน โลก ชัง
 สักวโลก สเทวก กยทั้งเทวโลก ฯ

